

1.º Scientia visionis, præter notitiam intellectualem objecti, includit determinationem liberam et efficacem voluntatis divinæ ad ejusdem physicam existentiam: at scientia simplicis intelligentiæ solam cognitionem rei involvit, absque ullo decreto voluntatis quoad ejusdem productionem vel existentiam physicam.

2.º Nullus creatus intellectus potest perfecte cognoscere *omnia* entia possibilis; quippe perfecta et adæquata cognitio *omnium* possibilium secum ferret cognitionem adæquatam idearum divinarum ipsiusque essentiæ divinæ, cum qua identificantur.

3.º Perfectiones et gradus entium possibilium respondent necessario perfectioni essentiæ divinæ: unde, cum hæc infinita sit in ratione entis infiniteque participabilis, infinita quoque sint necesse est entia possibilis.

4.º Inter creatas mentes, ea perfectius Deum cognoscit, quæ plura possibilis in eo videt aut cognoscit; quo enim plura possibilis in Deo videt, eo magis ejus essentiæ, virtutem ac perfectiones penetrat. Unde D. Thomas, nec ipsi intellectui elevato per lumen gloriæ ad visionem Dei concedit vim pro cognitione omnium possibilium huicque nostræ doctrinæ adstipulatur, dum ait: «Nullus igitur intellectus creatus videndo Deum potest cognoscere omnia, quæ Deus facit vel potest facere: hoc enim esset comprehendere ejus virtutem. Sed horum, quæ Deus facit vel facere potest, tanto aliquis intellectus plura cognoscit, quanto perfectius Deum videt.»

ARTICULUS TERTIUS.

De ente substantiali et accidentali.

Quia substantia considerari potest, tum in seipsa, tum quatenus subjicitur accidentibus, agemus primo de substan-

¹ *Sum. Theol.*, 1.^a p., q. 12, art. 8.º

tiæ notione et existentia; deinde de accidentium distinctione et separabilitate a substantia.

§ I

De substantia.

Ne plus æquo longiores simus, vestigationem ontologicam de substantia sequentibus summatim complectemur:

1.º *Substantia*, si vim nominis attendamus, *est id, quod aliis substatur* vel substernitur. Et quoniam non raro accidit, quod eadem sit origo nominis et notionis rei, non immerito adfirmaremus, notionem primam substantiæ in nobis oriri ex observatione phænomenorum sive accidentium, quæ sibi succedere in re aliqua, eadem in se permanente, conspiciamus. Sic observando per conscientiam seu internam experientiam, esse in nobis aliquid, quod idem perseverat inter perpetuam successionem sensationum, appetitionum, intellectuum, volitionum, etc., in nobis exurgit notio alicujus rei, in qua verificantur hujusmodi phænomena seu mutationes, et quæ, dum incipiunt et desinunt esse in ea præfata sensationes, volitiones, etc., *eadem* permanet quoad suam entitatem fundamentalem. Similiter, observando phænomena sensibilia et mutationes, quæ in uno et eodem corpore ab aliis sejuncto contingunt, concipimus, adesse ibi aliquod ens fixum, stabile et perdurabile, in quo recipiuntur et sibi succedunt phænomena illa et mutationes. Prima ergo et veluti rudimentaria notio substantiæ, tam spiritualis, quam materialis, originem ducit ex observatione phænomenorum, qualitatum, mutationum, quæ per experientiam vel internam, vel externam, in rebus ipsis directe contuemur, et experimur.

2.º Dico *prima et veluti rudimentaria notio substantiæ*, quia hujus integra notio non complectitur solam permanentiam inter mutationes accidentales, harumve receptionem, sed his addit aptitudinem seu facultatem existendi in se et

per se, quin indigeat in alio subjecto recipi, ut existat. Immo etiam, posterior iste conceptus præcipuus est in notione substantiæ; tum quia hæc eatenus potestatem habet recipiendi et sustentandi accidentia, quatenus prius naturæ ordine existit in se; tum etiam quia, absolute loquendo, permanere seu perdurare idem inter mutationes sensibiles sibi succedentes accidentali enti quodammodo competit; siquidem, extensio corporis eadem manet et perdurat, dum fit alba, vel nigra, calida, vel frigida, etc. Quibus si addas, nos optime concipere substantiam, quæ nullis accidentibus seu mutationibus subjiatur, ut de facto contingit in Deo, evidenter elucescit, substantiam per posteriorem potius quam per priorem conceptum esse definiendam ¹.

3.º Itaque, notio integra substantiæ, saltem finitæ, ex phænomenis et accidentibus sensibilibus pendet secundum ordinem acquisitionis et quoad generationem; siquidem *per* accidentia et *ratione* accidentium notionem substantiæ acquirimus. Ast vero, ordine naturæ et logico, substantia prior est accidentibus; quoniam hæc ab ipsa dependent et in ipsa recipiuntur; unde notionem completam et existentiam accidentium concipere non possumus, nisi præsupponendo substantiam, cui tamquam subjecto inhæreant. Verbo: substantia non pendet ex accidentibus, accidentia vero necessario pendent ex substantia, cui inhærent ².

¹ Propter has rationes non approbamus definitionem substantiæ corporeæ, quam tradit noster Balmes, dum scribit: "Si quisieremos, pues, definir la sustancia corpórea, deberíamos limitarnos á decir que es un sér permanente, en que se verifican las mudanzas que se nos ofrecen en los fenómenos sensibles.", *Filos. Fund.*, lib. 9.º, cap. III.

² Huic doctrinæ plane adsentitur Cousin, in hæc verba scribens: "Comme le corps, la succesion, le fini, la variété, présupposent logiquement l'espace, le temps, l'infini, l'unité; de même, dans l'ordre de la raison et de la nature, il est evident que l'attribut et l'accident présupposent le sujet et la substance; mais il n'est pas moins evident que dans l'ordre d'acquisition de nos

4.º Ex hucusque instituta analysi notionis substantiæ hæc licet colligere:

a) Notio vel idea substantiæ, apud nos, est valde incompleta; quia de substantia in genere accepta nihil aliud sciimus, nisi quod est entitas permanens, quæ potest recipere varia accidentia seu modificationes, et quod ista entitas seu realitas non indiget recipi in alio subjecto, ut existat.

b) Idea substantiæ in nobis complectitur quasi duo elementa, quorum unum est positivum, nempe, *entitas realis*, quæ accidentia recipit et permanet inter mutationes accidentales: alterum negativum, nempe, *existere in se*, quod quidem, quamvis voce tenus positivum quid videatur, revera tamen negationem præ se fert; nam eatenus et ideo dicimus, substantiam esse ens per se seu existere in se, quia non recipitur in aliquo, sive non inhæret subjecto; ut enim merito habet D. Thomas ¹, substantia «dicitur ens per se ex hoc, quod non est in alio, quod est negatio pura.»

c) Secundum ordinem naturæ et logicum, substantiæ notio constituitur primario per entitatem realem, quatenus involvit et dicit negationem existendi in alio, et non quatenus dicit potestatem sustinendi accidentia.

d) Substantia incapax est apud nos definitionis proprie dictæ et perfectæ; tum quia nihil habet supra se nisi notionem communem entis, quæ, ut diximus, genus logicum dici nequit respectu inferiorum; tum quia substantiæ intimam naturam ignoramus, ejusque indeterminatam tantum et incompletam ideam habemus.

5.º Ex quibus jam colligo, aptiorem definitionem seu descriptionem substantiæ esse eam, qua dicatur: *Ens in se*

idées, l'idée d'attribut et d'accident est la condition nécessaire pour arriver à celle de substance et de sujet, comme, dans ce même ordre, l'idée de corps, de succesion, de nombre et de variété, est la condition de l'idée d'espace, de temps, d'infini et d'identité.,

¹ *Sum. cont. Gent.*, lib. 1.º, cap. xxv.

existens, vel melius et explicatius: *Ens*, quod non indiget *subjecto*, cui *inhæreat*, ad existendum ¹. Dico *subjecto*, cui *inhæreat*, quia substantia *subjectum inhæisionis* excludit, ast non *subjectum adhæisionis*, quod locum habet, dum vel substantia incompleta alteri similiter incompletæ *adhæret*, vel conjungitur ad completam conficiendam: ut contingit in anima hominis vel bruti respectu corporis; vel pars substantialis in toto existit, ipsique conjungitur, ut brachium respectu corporis humani. Rejicere itaque oportet ut minus exactas tum eas definitiones, quæ substantiam describunt per potestatem recipiendi et sustentandi accidentia, quoniam hoc conceptum primarium substantiæ non exprimit: tum etiam illas, quæ substantiam describunt per absolutam independentiam ab alio, nihil exprimendo de natura hujusmodi independentiæ. Quod quidem peccatum peccavit Cartesius, dum ait: «Per substantiam nihil aliud intelligere possumus quam rem, quæ ita existit, ut nulla alia re indigeat ad existendum.» Quæ sane definitio, si ad litteram accipiat, soli substantiæ infinitæ et increatæ congruit, ac proinde pantheismum sapit, præsertim, si præ oculis habeatur, quod Cartesius ibidem subjungit in hæc verba: «Et quidem, substantia, quæ nulla alia re indigeat, unica tantum potest intelligi, nempe, Deus» ². Unde nihil mirum, quod non ignobiles scriptores, Spinozæ pantheismum ex cartesiana definitione substantiæ deductum, asserant ³.

¹ Hæc definitio traditur a D. Thoma, quamvis utatur verbis paulisper diversis, dum scribit: «Si substantia possit habere definitionem, non obstante quod est genus generalissimum (supremum dicitur apud logicos), erit ejus definitio, quod substantia est *res, cujus quidditati debetur esse non in aliquo*., *QQ. Disp. De Pot.*, q. 7.^a, art. 3.º

² *Princip.*, 1.^a p., cap. LI.

³ Dixi *si ad litteram accipiat*, quia si alia loca et contextus generalis doctrinæ Cartesii inspiciantur, satis perspicue apparet, eum rejicere pantheismum, pluralitatemque substantiarum admisisse.

6.º Porro, ex prælibatis aperte liquet, nos et habere veram notionem substantiæ, et hujus non solum realem existentiam, sed distinctionem quoque internoscere; quoniam ex phænomenorum et mutationum sensibilibus existentia, distinctione, et successione, existentia et distinctio substantiarum evidenter colliguntur. Penitus proinde explodenda sententia Locke, adserentis, substantiam nihil esse aliud quam *collectionem qualitatum simul existentium, ratione nobis ignota*. Quod profecto nihil est aliud quam ad figmenta et nihilum reducere substantiam objective sumptam. Semel enim ac admittatur, quod substantia non est nisi collectio vel complexus qualitatum, legitima consecutione inferre licebit, res extra nos positas, ut equum, arborem, lapidem, nullam realitatem vel entitatem objectivam habere, præter entitatem accidentium vel qualitatum; quod certe omnibus errorum monstris ¹ viam aperit.

Ast quod vere peregrinum ad risum usque existit, est sententia Royer-Collard, rotundo ore affirmantis, hanc definitionem Cartesii ad Scholasticos pertinere, ita ut Cartesius nihil aliud egerit, si fides huic philosopho, quam definire substantiam definitione Scholasticorum: «La seconde remarque, *inquit*, c'est que Descartes définit la substance comme les Scholastiques, *res quæ ita existit ut nulla alia re indigeat ad existendum*., *Fragments*, apud *Œuvr. de Reid*, t. IV, pag. 408. Optarem sane scire, apud quem Scholasticorum hanc substantiæ definitionem detexerit Royer-Collard, Equidem ergo Scholasticos aliquos, fortasse plures quam Royer-Collard perlegi, sed Scholasticum hoc modo substantiam definientem hucusque vidi neminem.

Definitioni cartesianæ affinis est definitio, quam de substantia tradit Cousin, dum ait, substantiam esse *ens, quod nihil ultra se in ordine ad existendum supponit*. Qua in re, fidelem se exhibet discipulus et assecla Cartesii, quem ad cælum usque continuo extollit, et quem unicum veræ philosophiæ magistrum veneratur et colit.

¹ Lockianum systema circa substantiæ notionem et existentiam perspicue exponit Royer-Collard verbis hisce: «Voici le système de Locke. L'esprit ne perçoit que ses propres idées; elles

7.º Sunt, qui operosius inquirunt, utrum ratio vel notio substantiæ Deo possit jure tribui. Cui quidem quæstioni facile quis satisfacere potest ex dictis. Nam, si substantia sumatur, prout a nobis definita est, quoad conceptum ejus primum, proculdubio Deus proprie dicitur substantia, cum vere sit *ens in se existens*, sive entitas realis non indigens subjecto

sont l'unique objet de sa connaissance. Elles lui arrivent par les sens et par la réflexion. Une idée qui serait dans l'esprit, et qui n'y serait pas entrée par l'une ou l'autre voie, serait une contradiction. Il suit de là que si nous n'avons pas l'idée de substance, il n'y a point de substance dans la nature, et que si nous l'avons, elle est une idée de sensation ou de réflexion.

La première question que Locke ait dû se proposer est donc celle-ci: Avons-nous l'idée de substance? Voici comme il y répond: "Il y a une idée, qu'il serait avantageux aux hommes d'avoir; je veux parler de l'idée de la substance, que nous n'avons ni ne pouvons avoir par voie de sensation ou de réflexion." *Fragments. Loc. cit.*, pag. 309. Ex quibus jure merito philosophiæ scriptores et critici collegerunt, Locke substantiæ notionem et existentiam denegasse, cum expressis verbis profiteatur, nos ejus ideam acquirere non posse, *nec per sensationis viam, nec reflexionis*; quæ sunt duæ viæ, quibus per Locke in rerum cognitionem unice devenimus.

Nihilominus, verius diceretur, hunc philosophum in re hac contradictoria scripsisse, prout non infrequentius ipsi contingit. Siquidem aliis in locis existentiam et notionem substantiæ, prout ab accidente distinctæ, admittere videtur: "Toutes les idées que nous avons des différentes espèces de substances ne sont que des collections d'idées simples avec la supposition d'un sujet auquel elles appartiennent, et dans lequel elles subsistent, quoique nous n'ayons point d'idée claire et distincte de ce sujet." *Essai sur l'ent.* etc., lib. 2.º, cap. xxiii. Et alibi: "La substance est donc quelque chose de très-réel; mais comme elle n'est pas représentée à l'esprit par une idée claire et distincte, le rapport de la substance aux modes... et ainsi l'esprit, de ces idées simples, s'élève à l'idée générale et relative de substance, qu'il n'aurait point eue sans elle." *Lettre prèm. à l'évêq. de Worcester.*

ad existendum. At vero, si quæstio, non absolute, sed *per comparisonem* ad substantias creatas instituatur, tunc bene dici potest, rationem substantiæ Deo non convenire, idque sub duplici respectu: 1.º quia substantia creata, in rigore loquendo, est quidditas determinata vel essentia, quæ, si existat, vel dum existit, debet existere in se et per se sine subjecto; quoniam in ea actus existendi distinguitur ab essentia illa substantiali. Contra vero, Deus dicitur substantia et ens in se existens, non quasi sit essentia vel quidditas, cui debeat existere in se, sed quia est ipsa existentia absoluta et actualis, quæ in eo constituit essentiam ipsam. Quo sensu accipienda sunt verba D. Thomæ, dum ait: «In ratione substantiæ intelligatur, quod habeat quidditatem, cui conveniat esse non in alio; hoc autem Deo non convenit, nam non habet quidditatem nisi suum esse. » 2.º Quatenus substantia in Deo non est subjectum accidentium vel mutationum, sicut creata substantia¹. Quod si hæc ipsa quæstio logice proponatur, scilicet, utrum Deus contineatur in prædicamento substantiæ, negative tunc solvenda est, ut in Logica diximus, cum Dei substantia, utpote simplicissima et actualissima, compositionem ex genere et differentia prorsus excludat.

8.º Illud tandem pro colophone notatum velim, pro his maxime, qui vel scholasticæ theologiæ incumbere, vel Scholasticorum opera perlegere in animum inducant *et ens per se*, quod, dum de substantia agitur, non veteres modo, sed moderni etiam frequentius usurpant, multiplices, eosque non

¹ *Sum. cont. Gent.*, lib. 1.º, cap. xxv.

² Sub hoc secundo sensu et hæc potissimum ratione docet D. Augustinus, Deum *abusive substantiam vocari*. Quandoquidem, postquam statuerat, Deum dici essentiam, quia est ipsum esse, subjungit: "Sed aliæ, quæ dicuntur essentiæ sive substantiæ, capiunt accidentia; quibus in eis fiat, vel magna, vel quantacumque mutatio: Deo autem aliquid ejusmodi accidere non potest, et ideo sola est incommutabilis substantia." *De Trinit.*, lib. 5.º, cap. II.

parum diversos excipere sensus et significationes. Sumi enim potest:

a) Pro eo, quod unicam essentiam habet, et prout opponitur enti *per accidens*, illud, nempe, quod coalescit ex duabus essentiis in suo genere completis et accidentaliter unitis: sic Petrus dicitur ens *per se*, quatenus dicitur humanitatem: sed *album*, vel *Petrus-albus*, est ens *per accidens*, quatenus significat humanitatem et albedinem accidentaliter conjunctas in hoc subjecto.

b) Pro eo, quod ita est ens *per se*, ut excludat quamcumque dependentiam ab alio ente, sive subjecti, sive causæ, sive cujuscumque alterius rationis; quo sane sensu solus Deus dici potest ens *per se*.

c) Prout excludit existentiam unius rei in alia tamquam in toto: sic compositum substantiale, v. gr., equus, dicitur esse vel existere *per se*; ast ejus partes, non solum integrales et minus principales, ut brachium, sed essentialiter componentes, ut corpus et anima sensitiva, non dicuntur existere vel esse *per se*, sed in composito et per existentiam compositi.

d) Sumi potest prout æquivalet enti completo per subsistentiam; atque hoc sensu sola supposita vel personæ dicuntur *per se* existere, non vero essentiæ vel naturæ, nisi cum subsistentia significantur, sicut homo dicitur *existere per se*, non vero humanitas, quia hæc significatur per modum formæ existentis in supposito.

e) Demum sumitur *per se*, quatenus excludit inhærentiam in alio tamquam subjecto, quæ propria est accidentium; quo sensu accipiendum est, dum substantia, apud quosdam, tam veteres, quam recentiores, definitur *ens per se* subsistens vel existens. Sed ne ulla ansa æquivocationi præbeatur, melius definitur: *ens in se existens*, prout nos fecimus.

§ II

De accidentali ente

Prænotanda:

1.º Experientia teste, res, eadem manens quoad entitatem substantialem, varias, easque insignes et sensibiles subit mutationes. Illud, quod rationem sufficientem ejusmodi mutationum continet, vel quod realiter substantiam afficit et modificat, tamquam res extra conceptum substantiæ posita, appellatur *accidens* substantiæ, frequentius vero, apud recentiores, *modus*: sic extensio, motus, figura, dicuntur accidentia vel modi hujus corporis.

2.º Accidentia physica, de quibus hic est sermo, non incongrue in absoluta et modalia dividuntur. *Absoluta* ea dicuntur, quæ ex sua natura et conceptu novam et insigniorem entitatem in subjecto ponunt, ut quantitas, calor, motus, alia hujusmodi. *Modalia* e contra dicuntur, quæ ex propria natura minimam entitatem præ se ferunt, ac substantiæ, in qua existunt, novum *statum* vel modum essendi accidentaliter potius quam novam entitatem afferunt. Verbo, et fortasse melius: *Modus* est, qui immediate afficit accidens absolutum, et per ipsum mediate substantiam. Sic velocitas, ex. c., motum immediate afficit tamquam ipsius modus, atque ratione motus substantiam ipsam mediate afficit.

3.º Extensio vel quantitas præcipuum ac veluti primum locum obtinet inter corporum accidentia, idque duplici potissimum ratione: 1.º quia insigniorem entitatem ac veluti perfectiorem realitatem, extra genus vel lineam substantiæ, corpori afferre videtur; 2.º quia et ipsa immediate afficit corpoream substantiam, et ex hoc ipso efficitur quasi fundamentum ac immediatum subjectum aliorum accidentium et modorum, quæ corpus afficiunt media quantitate; ut enim habet D. Thomas, *quantitas est prima post substantiam*, hoc est, prima entitas accidentalis, quæ consequitur substantiam

corpoream. Unde et reliqua accidentia eandem veluti immediatum fundamentum vel subjectum præsupponunt, atque ut habet D. Thomas: «Omnia alia accidentia in quantitate fundantur»¹. Hinc est, quod, quamvis corpora ratione pura concipi queant sine quantitate, minime vero imaginatione².

Philosophia cristiana per Ecclesiæ Patres præformata, per Scholæ principes evoluta, veritate divina nutrita, ac Dei rationi et revelationi subjecta, constanter docuerat, accidentia non solum a substantia, cui inhærent, realiter distingui, sed ipsorum quædam a substantia disjungi ac conservari posse virtute Dei. Contra vero, moderna philosophia, postquam, Cartesio magistro, novam scientiam cudere aggressa est, sola ratione naturali et individua duce, non separabilitatem modo, sed ipsam realem distinctionem accidentium a substantia totis viribus oppugnavit³. Nos vero, principii christianæ philosophiæ insistentes, statuimus sequentia:

¹ *Sent.*, lib. 4.º, dist. 12, q. 1.^a art. 1.º

² Atque ex hoc fortasse originem duxit doctrina Kant, asserentis, spatium, quod quidem in rerum natura cum quantitate vel extensione corporum identificatur, esse formam subjectivam necessariam intuitionis sensibilis. Quæ quidem doctrina veritatem habet, et D. Thomæ est consentanea, ac fortasse ex ipso deprompta, quatenus docet, nihil sensibus, nec ipsa imaginatione percipi a nobis posse, nisi quantitate donetur. Ast errorem et falsitatem continet, quatenus tollit et inficiatur objectivam realitatem hujusmodi quantitatis, ad formam pure internam sive *subjectivam* spatium redigendo.

³ Excipiendus tamen Leibnitz, qui, ut erat vir boni sensus, veritatem potius quam novitatem, ut plurimum, quærens, realem distinctionem accidentium a substantia tuetur. Ut enim alia omittamus, Petro Bayle cartesianorum doctrinam et argumenta de re hac objicienti, ita respondet: «Il est bon d'ailleurs qu'on prenne garde, qu'en confondant les substances avec les accidents; en ôtant l'action aux substances créés, on ne tombe dans le Spinosisme, qui est un Cartesianisme outré... Si les accidents ne sont point distingués des substances; si la substance [créé] est un être

THESIS I.^a

Dantur accidentia, quæ a substantiis creatis, quibus insunt, realiter distinguuntur.

Prob. 1.º Ex omnium consensu ex experientia teste, figura rotunda, v. gr., et motus sunt accidentia respectu lapidis, sensatio et volitio respectu animæ rationalis; quandoquidem possunt esse vel non esse in lapide, vel anima. Atqui hujusmodi accidentia realiter distinguuntur a substantia, cui inhærent; ergo... Prob. min. Hujusmodi accidentia sunt aliquid reale, cum inducant in subjecto mutationes reales; absurdum enim esset dicere, motum lapidis antea immoti, et volitionem, vel appetitionem cibi, quem antea nollebam, nihil reale esse in lapide vel anima; atqui non sunt aliquid reale substantiale, cum substantia eadem sit ante et post motum aut volitionem: ergo sunt aliquid reale accidentale: ergo dantur accidentia, quæ realiter a substantia, cui insunt, distinguuntur.

Prob. 2.º ex absurdis oppositam sententiam prementibus, quorum, brevitati consulentes, duo tantum innuimus.

1.^m Ex doctrina catholica, dum peccator justificatur, gratiam sanctificantem ac virtutes infusas, fidem, spem, charitatem, recipit a Deo, atque per eas constituitur homo in ordine supernaturali, simulque vim obtinet eliciendi actus supernaturales. Si autem accidentia nihil reale addunt sub-

successif, comme le mouvement; si elle ne dure pas au delà d'un moment, et ne se trouve pas la même, durant quelque partie assignable du temps, non plus que ses accidens... ¿pourquoi ne dira-t-on pas, comme Spinoza, que Dieu est la seule substance, et que les creatures ne sont que des accidens ou des modifications? Jusqu'ici on a cru que la substance demeure et que les accidens changent: et je crois qu'on doit se tenir encore à cette ancienne doctrine; les arguments que je me souviens d'avoir lû ne prouvant point le contraire, et prouvant plus qu'il ne faut." *Essai de Theod.*, p. 3.^a, num. 493.

stantiæ: ergo, cum dicitur, quod *gratia diffunditur in cordibus hominum per Spiritum Sanctum atque illis inhæret*, idem erit ac dicere, quod nulla realitas vel ens non reale difunditur in cordibus hominum per Spiritum Sanctum: ac proinde, quod anima peccatoris eodem modo *reali* se habet ante et post susceptam gratiam.

2.^m Qui inficiantur realem distinctionem accidentium a substantia, latissimam viam pantheismo sternunt. Nam, si entitates reales omnes sunt entitates substantiales, cum videamus, hujusmodi entitates continuis mutationibus obnoxias esse, ac veluti per continuum motum fluere, pronum erit conjicere et inferre, entitates seu realitates, quas in mundo cernimus, non esse nisi phænomena, mutationes et phases multiplices unius substantiæ. Et quidem, ut scite ajebat Leibnitz, «si creata substantia est quoddam ens successivum... et eadem non permanet, sicut non permanent accidentia, quare non dicemus, sicut Spinoza, Deum esse unicam substantiam, ac creaturas non esse nisi accidentia sive modificationes?»

THESIS 2.^a

Non repugnat absolute, accidentia quædam existere sine subjecto, ac proinde quod a Deo hac ratione conserventur.

Prob. 1.º Illud dicitur non repugnare absolute, ac proinde effici posse per potentiam Dei, quod non implicat contradictionem; atqui nulla exsurgit contradictio ex eo, quod aliquod accidens existat, quin de facto et actu inhæreat substantiæ; ergo... Prob. min. Nulla apparet contradictio in eo, quod duo entia, quorum quodlibet habet propriam entitatem ab entitate alterius realiter distinctam, existat sine unione actuali cum alio; atqui, ex priori thesi, accidentia sunt veræ entitates reales a substantia realiter distinctæ; ergo ipsorum existentia actualis sine substantia nullam involvit contradictionem. Et re vera quidem, si natura dimensiones et qualitates ex substantiis tollit, eas mutando ac novas substituen-

do, salva ipsarum substantiarum essentia, poterit Deus, qui sane potentior est natura, efficere, ut talis substantia maneat sine dimensionibus aut qualitatibus, et poterit etiam has dimensiones, vel qualitates «sustentare, re sive essentia sublata,» ut optime argumentatur Leibnitz. Siquidem, ut ipsemet subjungit, «regulariter, quæcumque realiter distincta sunt, separari possunt per potentiam Dei absolutam; et quidem ita, ut vel alterutrum subsistat, altero destructo, vel utrumque, sed separatim... Neque vero in his ulla contradictio intelligi potest, reali discrimine semel admissio; et existentia pariter ac unio substantiæ et accidentium realium in Dei arbitrio est»¹.

Prob. 2.º eadem thesis ex doctrina catholica circa mysterium Eucharistiæ. Quamvis enim ultro fateamur, fidei dogmata non lædi dicendo cum cartesianis, per *species panis et vini*, quæ remanent post factam conversionem substantiæ panis et vini in corpus et sanguinem Christi, intelligi posse sensationes præfatis accidentibus respondentem, nemo tamen inficiabitur, ejusmodi sententiam minima frui probabilitate, gravissimisque premi difficultatibus.

Et primo quidem, mirandum sane esset, omnes Ecclesiæ Patres et Theologos ante Cartesium natos in re tam gravi veritatem ignorasse et cartesianis philosophis detegendam post tot sæcula Deum reliquisse. Quapropter, ipsa sua novitate cartesianorum commentum convellitur.

Secundo, si species panis et vini nihil sunt aliud quam sensationes in nobis a Deo productæ; ergo non adsunt, dum non sentiuntur: ac proinde dum sacræ formæ asservantur in tabernaculo, nihil ibi manet visibile aut palpabile.

Tertio, in ea hypothesis, sensus falluntur necessario et inevitabiliter circa objectum proprium et immediatum, seu sensibile per se, prout est color respectu visus, sapor respectu gustus, etc.

Quarto, ea hypothesis indefinite miracula multiplicat,

¹ *Syst. Theol.* num. 49.